

Vad vet vi om arbetsmarknads- politikens långsiktiga effekter och konjunkturrella mönster?

Mohammad Taslimi

24 augusti 2011

Working Paper 2011:3

Arbetsförmedlingens Working Paper serie presenterar rapporter som rör analys av arbetsmarknadens funktionssätt och effekter av arbetsmarknadspolitiska insatser. Rapporterna är pågående arbete och författarna tar tacksamt emot synpunkter.

Working papers kan laddas ned från
www.arbetsformedlingen.se

Arbetsförmedlingens huvudkontor
Forsknings- och utvärderingsenheten
113 99 Stockholm
E-post: forskningsenheten@arbetsformedlingen.se

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Varför studera de långsiktiga effekterna av program?	4
3. Empiriska studier om långsiktiga effekter	6
3.1 Svenska studier	6
3.2 Utländska studier	7
3.3 Metastudier	10
4. En konjunkturanpassad arbetsmarknadspolitik?	10
5. Empiriska studier om konjunktoreffekter på program	14
5.1 Svenska studier	14
5.2 Utländska studier	19
5.3 Metastudier	21
6. Slutsatser och diskussion	22
Referenser	26

1. Inledning

Enligt modern arbetsmarknadsteori bestäms den rådande sysselsättningen av en dynamisk process på arbetsmarknaden, där jobb både försvinner och skapas samtidigt vid varje tidpunkt. Detta skapar obalanser mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden för olika yrken och regioner. På vissa delmarknader uppstår arbetslöshet och på andra delmarknader blir konsekvensen arbetskraftsbrist. Arbetslöshet och arbetskraftsbrist kan således uppstå samtidigt vilket är kostsamt både för individen och för samhället. Arbetsmarknadspolitik, som en del av den ekonomiska politiken, kan påverka denna process. Ett av grundargumenten till införande av arbetsmarknadspolitik är en önskan att eliminera, eller åtminstone minska så kallade marknadsmisslyckanden¹ med hjälp av politiska insatser. Sådana marknadsmisslyckanden uppkommer när efterfrågan på arbetskraft inte räcker till för att anställa alla som söker arbete, eller när efterfrågans sammansättning skiljer sig från utbudets. Men de kan också uppkomma när arbetslösa och lediga platser inte hittar varandra, när lönerna inte klarerar marknaden,² eller när det finns risk att man kan förlora sitt arbete ofrivilligt på grund av osäkerheten i ekonomin. I samtliga fall finns det motiv för att bedriva arbetsmarknadspolitik. Målet med arbetsmarknadspolitik är att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt genom att få till stånd en effektiv matchning mellan efterfrågan på och utbudet av arbetskraft, och att hålla uppe efterfrågan och utbudet på arbetskraft.³ Arbetsmarknadspolitiska insatser och program kan i bästa fall, om dessa väljs, utformas och riktas till rätt målgrupp, öka jämviktssysselsättningen och bidra till en bättre fungerande arbetsmarknad.

Men även om det finns starka effektivitetsmotiv för att bedriva arbetsmarknadspolitik finns det ingen garanti för att den valda politiken alltid fungerar som den ska. Politiken kan liksom marknaden misslyckas med att fördela resurserna på bästa möjliga sätt. Anledningen är att arbetsmarknadspolitik, liksom varje medicin som används för att bota en sjukdom, har vissa oönskade och icke avsedda bieffekter. I det allra bästa scenariot och i den bästa av alla världar blir de negativa bieffekterna av politiken så små som möjligt och de positiva effekterna så stora som möjligt. Men i det värsta scenariot kan biverkningarna bli större än de potentiella positiva effekterna så att medicinen kan försämra patientens tillstånd.

---

¹ Marknadsmisslyckande innebär att den faktiskt existerande marknaden inte lyckas med att fördela resurserna på effektivast möjliga sätt. Arbetslöshetsproblematiken på arbetsmarknaden, som handlar om personer som kan och vill arbeta till de rådande lönerna men inte får ett arbete, är en typexempel på marknadsmisslyckande.

² Enligt den traditionella modellen inom nationalekonomi kan helt flexibla löner sätta igång en anpassningsprocess tills utbud och efterfrågan på arbetskraft möter varandra, vid jämviktslönen. Men i verkligheten är lönerna ofta trögrörliga (se Akerlof & Yellen 1985, 1986 samt Mankiw 1985) och bestäms genom förhandlingar vilket innebär att lönemekanismen inte kan klarera marknaden, dvs få bort arbetslösheten.

³ Se t.ex. Jackman (1994) och Calmfors (1996).

Arbetsmarknadspolitiska insatser har såväl önskade som oönskade effekter. En relevant och intressant policyfråga är om, och i så fall hur, dessa motsatta effekter varierar på kort respektive lång sikt för olika program och insatser (och/eller under olika konjunkturcykler). Eftersom det handlar om olika typer av insatser är frågan vilken mix av insatser och program som ger det bästa (eller det mest effektiva) resultatet på lång sikt och/eller under olika konjunkturlägen. Bilden blir mer komplicerad om hänsyn tas till andra faktorer som påverkar effekten av insatser på lång sikt eller under olika konjunkturlägen, t ex det faktum att sökandesammansättningen och mixen av program förändras under olika konjunkturlägen.⁴

Den empiriska kunskapen om arbetsmarknadspolitikens effekter är långtifrån entydig. Det finns många studier om effekter av arbetsmarknadspolitiska program men en majoritet av dessa studier handlar om effekter på kort sikt. Det finns i dagsläget inte många studier av programmens långsiktiga effekter. Det finns inte heller många studier om konjunkturons effekter på program. Detta faktum väcker några intressanta frågor. Hur skiljer sig den långsiktiga effekten av program från den kortsiktiga? Påverkas arbetsmarknadspolitikens volym av konjunkturläget? Minskar andelen aktiva insatser under lågkonjunkturer? Fungerar arbetsmarknadspolitiska program sämre när efterfrågan på arbetskraft är liten? Vilken betydelse har utformningen av program och mixen av dessa? Vilken/vilka typer av program fungerar bäst under olika konjunkturlägen?

Dessa är några av de frågeställningar som behandlas i denna forskningsöversikt. Syftet är att ge en bild av kunskapsläget om långsiktiga effekter av arbetsmarknadspolitiska program och det konjunkturella mönstret. En relevant fråga är hur kort är kort sikt och hur lång är lång sikt. Det finns i nuläget ingen exakt definierad tid för vad som avses med kort, mellanlång och lång sikt. I ekonomisk teori om arbetslöshet definieras lång sikt med den tidsperiod som krävs för att löner och priser anpassar sig till jämviktsnivåer. Det är dock svårt att veta när vi verkligen befinner oss i detta läge. Det finns ingen bestämd tid för att skilja kort sikt från lång sikt. Men i den empiriska litteraturen om arbetsmarknadspolitiska effekter av program räknas ibland två eller tre år som mellanlång tid, och tre år och mer som lång tid. De få empiriska studier som har försökt utvärdera effekten av program på lång sikt har undersökt perioder från tre upp till tio år. I den här översikten räknas alla effekter upp till ett år som kortsiktiga effekter, från ett till tre år som mellanlång och tre år och mer räknas som långsiktiga effekter. Framställning av rapporten är upplagd på följande sätt: Avsnitt 2 behandlar den långsiktiga effekten av arbetsmarknadspolitiska program. I avsnitt 3 redovisas empiriska studier om programmens långsiktiga effekter. I avsnitt 4 diskuteras konjunkturons effekt på arbetsmarknadspolitik och de empiriska studierna om

---

⁴ Se Lechner and Wunsch (2009) och Skedinger (2010).

konjunktureffekter på program redovisas i avsnitt 5. I rapportens sista del sammanfattas resultaten och slutsatserna.

2. Varför studera de långsiktiga effekterna av program?

De arbetsmarknadspolitiska insatserna och programmen kan grovt delas in i utbildningsinsatser⁵, matchningsinsatser⁶ och subventionerad sysselsättning⁷. Vad gäller empiriska studier av den svenska arbetsmarknadspolitikens effekter finns två olika typer av studier: mikroekonomiska och makroekonomiska. De mikroekonomiska studierna syftar till att utvärdera effekterna för enskilda individer av att delta i olika arbetsmarknadspolitiska program för dem som har deltagit i sådana, medan de makroekonomiska studierna, som syftar till att skatta effekterna för hela ekonomin, undersöker effekter som uppstår även för dem som inte deltagit i programmen.

Teoretiskt leder arbetsmarknadspolitiken till effektivare matchning mellan lediga platser och arbetssökande, ökad rörlighet på arbetsmarknaden, högre framtida produktivitet,⁸ högre inkomst⁹ och ökad välfärd¹⁰ för svaga individer,¹¹ hålla uppe (bevara) det effektiva arbetskraftsutbudet,¹² samt hålla uppe produktionen i ekonomin.¹³ Men samtidigt uppkommer en del icke avsedda och negativa bieffekter av arbetsmarknadspolitiken. Exempel på oönskade bieffekter är inlåsnings effekter, samt direkta och indirekta undanträngningseffekter av ordinarie arbetstillfällen.¹⁴ Vilken av effekterna som dominerar är det omöjligt att besvara teoretiskt, åtminstone på kort sikt. Det är en empirisk fråga som bäst avgörs genom olika studier.

I makroekonomiska studier behandlas effekter av arbetsmarknadspolitiska program på arbetskraftsdeltagandet, arbetslöshet, lönebildning, matchning, och sysselsättning. I makrostudier diskuteras alltså allmänna jämviktseffekter (positiva och negativa

---

⁵ Arbetsmarknadsutbildning avser här yrkesinriktad utbildning, och inte förberedande eller orienterade utbildningar.

⁶ Matchningsinsatser handlar om en rad verksamheter på Arbetsförmedlingen: förmedlingsverksamhet som jobbsökaraktiviteter, rådgivning, vägledning, jobbcoach osv.

⁷ Kategorin subventionerad sysselsättning innehåller exempelvis arbetspraktik, anställningsstöd, nystartsjobb, plusjobb, stöd till start av näringsverksamhet, utbildningsvikariat etc.

⁸ Se Calmfors (1994).

⁹ Se Calmfors & Nymoén (1990) och Calmfors & Forslund (1991).

¹⁰ Se Calmfors & Lang (1995).

¹¹ Genom t ex utbildning av arbetslösa (arbetsmarknadsutbildning) som är en investering i individens produktiva egenskaper (humankapital) och motverkar individens produktivitetsförlust vid arbetslöshet. Detta gynnar både individen och samhället (Se t ex Smith 1776/1981, Schultz 1961, Becker 1964, Ben-Porath 1967 och Mincer 1974).

¹² Genom att minska risken för utslagning av arbetslösa.

¹³ Genom att placera arbetslösa i produktiva aktiviteter.

¹⁴ Den direkta undanträngningseffekten delas i sin tur in i två olika effekter: dödviktseffekter och substitutionseffekter (Se Calmfors 1996).

externaliteter) av arbetsmarknadspolitik. I mikroekonomiska studier beaktas två motsatta effekter. Positiva effekter av insatser (på t ex individens sysselsättning och/eller inkomst) kallas för *behandlingseffekter*, medan negativa effekter av insatser (t ex låg sökaktivitet beroende på programdeltagandet) kallas för *inläsningseffekter*. Nettoeffekten för ett program är summan av dessa två effekter. För att det ska vara samhällsekonomiskt försvarbart att bedriva arbetsmarknadspolitik krävs det att de framtida intäkterna i form av högre sysselsättning och/eller högre inkomst överstiger programkostnaderna, dvs att den förväntade behandlingseffekten är större än inläsningseffekten.

Medan inläsningseffekten kan visa sig redan under programdeltagandet, blir behandlingseffekten mer synlig när programmet har avslutats. Med andra ord, så fort som individen hamnar i ett program kan hans/hennes sökaktivitet minska¹⁵ långt innan de positiva effekterna på sysselsättning och inkomst uppenbarar sig. Därför måste programdeltagare följas både under den tid som de deltar i program och en period efter deltagandet för att man ska kunna få en korrekt bild av programmets effekter. För vissa program och under vissa omständigheter (t ex arbetsmarknadsutbildning under djupa lågkonjunkturer) kan detta innebära att flera år förflyter innan behandlingseffekten blir större än inläsningseffekten. De förväntade effekterna av efterfrågepåverkade insatser som lönesubventioner och utbudspåverkade insatser som arbetsmarknadsutbildning är olika. Medan lönesubventionerade insatser och program, genom att tillhandahålla praktikplatser och subventionera lönekostnader i reguljära arbeten, kan bidra till att kortsiktigt öka efterfrågan på arbetskraft har utbildningsinsatser mer långsiktiga effekter för deltagarna i form av ökade färdigheter och förbättrade konkurrensmöjligheter på arbetsmarknaden.

Ett syfte med arbetsmarknadsutbildning är att bygga upp humankapitalet hos deltagarna och därför ska insatsen betraktas som en långsiktig investering. Enligt denna princip¹⁶

---

¹⁵ Se t ex Edin & Holmlund (1991), Ackum Agell (1996), Sianesi (2004) och van Ours (2004) för arbetsmarknadspolitikens inläsningseffekter. Enligt Ackum Agell (1996) är det naturligt att programdeltagare söker jobb i mindre utsträckning eftersom programmen tar en stor del av tiden i anspråk. Dessutom kan den lägre aktiviteten vara ett rationellt beteende hos individen om programmen utgör en del i en handlingsplan för att förbättra deltagarens situation på arbetsmarknaden. Om insatsen däremot enbart syftar till att undvika utförsäkring blir bedömningen annorlunda. I båda fallen innebär dock en lägre sökaktivitet, under den tid en arbetssökande deltar i en åtgärd, en inläsningseffekt. För inläsningseffekter i makrostudier se McCormick & Skedinger (1991), Nilsson (1995), Westerlund (1997), Westerlund (1998) och Fredriksson (1999).

¹⁶ Det är samma princip som i fallet med individens utbildningsbeslut. Enligt humankapitalteorin är utbildning ett instrument för individen att förbättra sina framtida sysselsättnings- och inkomstmöjligheter. Utgångspunkten är att utbildning betraktas som en investering. Detta innebär att i början är kostnaden hög medan intäkten är låg, eller lika med noll. Vi kan tänka oss två individer vid 18 årsåldern med en gymnasieutbildning. Den ena väljer att arbeta direkt efter gymnasium och den andra vill välja en högskoleutbildning. Valet av högskoleutbildning för individ nummer två i det här fallet innebär ett inkomstbortfall under de år individen studerar plus studiemedel, inklusive ränta på lånet och alla andra studiekostnader. Men individen väljer högskoleutbildning eftersom denne

gäller det då att ju längre tid efter utbildningsprogrammen som effekten utvärderas desto större blir behandlingseffekten och därmed desto större chans att denna dominerar. En relevant fråga är hur länge det ska dröja för att de här två effekterna åtminstone ska ta ut varandra. Om man tar hänsyn till att de positiva effekterna av program inte hinner bli synliga på kort sikt, särskilt när efterfrågan är låg på arbetsmarknaden, är det heller inte orimligt om utvärderingar av kortsiktiga effekter av program visar på marginella eller till och med negativa resultat. Om effekterna utvärderas alldeles för tätt inpå avslutat program är risken således stor att man inte får en rättvisande bild. Det finns alltså goda skäl för att lägga större vikt vid programmens långsiktiga effekter, särskilt under djupa och långvariga lågkonjunkturer.

Eftersom positiva effekter av program kan finnas på längre sikt är det önskvärt att utvärderingsperioden är tillräckligt lång för att utvärderingen ska kunna ge en god uppfattning om den totala effekten av programmen. Men även om empiriska studier om arbetsmarknadspolitiska program till antalet är omfattande är antalet studier som undersöker långsiktiga effekter av program få.

3. Empiriska studier om långsiktiga effekter

De flesta empiriska studier från 1980- och 90-talen, särskild från 1990-talet, ger intrycket att det är svårt att hitta positiva effekter av arbetsmarknadsutbildning.¹⁷ Subventionerad sysselsättning visar sig däremot ha positiva effekter men medför betydande direkt undanträngning av reguljär sysselsättning, till skillnad från arbetsmarknadsutbildning. Den empiriska forskningen om programeffekter är omfattande men de flesta studier har använt sig av en *kort* uppföljningsperiod efter avslutat program. I detta avsnitt presenteras svenska och utländska studier av arbetsmarknadspolitiska programmens effekter på *lång* sikt.

3.1 Svenska studier

Johansson (2001) skattar effekter på arbetskraftsdeltagandet för en panel av de svenska kommunerna 1986–98 med syfte att undersöka de arbetsmarknadspolitiska programmens effekt på arbetskraftsdeltagandet. Skattningarna visar att både den kortsiktiga och den långsiktiga effekten av ett ökat antal personer i arbetsmarknadspolitiska insatser och program är positiv. Hon finner att den långsiktiga effekten av att öka programvolymen med 100 personer är att arbetskraftsdeltagandet ökar med 63 personer. Ett viktigt resultat av

---

är övertygad att de framtida inkomsterna som den av högre utbildningen ger kommer att överstiga alla kostnader, inklusive inkomstbortfallen, under studietiden (se Willis & Rosen 1979 och Freeman 1986). Det finns alltså ett samband mellan efterfrågan på utbildning och avkastningen på denna (se Edin & Holmlund 1995, Fredriksson 1997 och Fredriksson & Topel 2006).

¹⁷ Se tex Heckman m fl (1999), Martin (2000), Martin & Grubb (2001) och Calmfors m fl (2004).

studien är att arbetsmarknadspolitiska insatser och program kan förhindra att arbetslösa personer lämnar arbetskraften under lågkonjunkturer.

Strandh och Nordlund (2008) studerar de långsiktiga effekterna av arbetsmarknadspolitiska program på arbetskraftsdeltagandet, inkomster och sysselsättning för arbetslösa som deltog i arbetsmarknadsutbildning och subventionerat arbete under 1990-talet jämfört med arbetslösa som inte gjorde det. De följer alla individer som blev långtidsarbetslösa på den svenska arbetsmarknaden under år 1993, de som hade jobb 1992, under tio år. Först analyseras i vilken utsträckning subventionerat arbete och arbetsmarknadsutbildning påverkar arbetskraftsdeltagande, inkomster och sysselsättning under en tioårsperiod. Sedan studeras hur de eventuella effekterna av dessa två typer av program fördelas över tiden.

Studien ger blandade resultat angående programmens effekt på sysselsättning. Medan deltagandet i arbetsmarknadsutbildning ger en svag positiv effekt på sysselsättning är effekten av anställningsstödet starkt negativt. De finner dock gynnsamma effekter av programdeltagande av båda typerna av program på arbetskraftsdeltagande och inkomster. Enligt Strandh och Nordlund beror dessa positiva effekter av program framförallt på att studien gjorts under en längre tidsperiod, tio år, och att de långsiktiga effekterna är mer positiva än de kortsiktiga.

En annan slutsats av denna studie är att effekterna av de här två typerna av aktiva insatser på inkomsten och risken att lämna arbetskraften är olika fördelade över tiden. Medan lönesubventioner har en omedelbar verkan som sjunker relativt snabbt, har arbetsmarknadsutbildningen en mer långsam men långsiktig positiv effekt. Författarnas hypotes är att dessa olika effekter av programtyper genereras på grund av att de här två typerna av program representerar två olika typer av humankapital. Arbetsmarknadsutbildning motsvarar en mer långsiktig investering i humankapital jämfört med anställningsstöd. Deltagande i lönesubventionerade program leder snabbare till arbete men effekten sjunker lika snabbt.

3.2 Utländska studier

Ashenfelter (1978) studerar effekten av arbetsmarknadsutbildning på inkomster för de utsatta grupper i USA som deltog i program 1964, när arbetslösheten var hög. Individerna delas upp i fyra grupper, fördelade på kön och ras, (vita kvinnor, vita män, svarta kvinnor och svarta män) och följs från programstartår upp till fem år efter programmets avslut och jämförs med en jämförelsegrupp. Resultatet visar att alla deltagargrupperns inkomster faller kraftigt under det året de deltar i program men ökar sedan ännu kraftigare redan året efter programmet. Programdeltagares inkomster tenderar att falla mot jämförelsegruppen redan

året innan programstart. Programmet har positiv effekt på inkomster för alla fyra deltagargrupper både på kort och på lång sikt men effekten är starkare för kvinnor och svarta (särskilt för kvinnor) både på kort och på lång sikt.

Couch (1992) studerar den långsiktiga inkomsteffekten av utbildningsprogram för de grupper som deltog i program under perioden 1975 till 1979 i USA. Programdeltagare följs under 8 år efter att programmen avslutats. Skattningar visar att inkomsteffekten är positiv och signifikant men först 3 år efter avslutat program. Effekten kvarstår under hela den studerade tiden. Men studien visar ingen märkbar signifikant effekt av programmet på ungdomars inkomst. Dessutom presenteras en kostnads-intäktsanalys som visar att inkomstökningen är större än programkostnaden i genomsnitt.

Winter-Ebmer (2006) utvärderar effekten av arbetsmarknadsutbildning på inkomster och sysselsättning för arbetare som drabbades av en strukturell kris i stålindustrin under slutet av 1980-talet i Österrike. Alla som deltog i program mellan 1987 och 1998 observeras under fem år efter att programmet avslutats. Resultatet visar stora positiva effekter av utbildningsprogrammen på både inkomster och sysselsättning för programdeltagare jämfört med kontrollgrupper. Medan effekten på sysselsättning är stor främst för äldre deltagare finner studien inkomsteffekter endast för unga och låginkomsttagare vilket implicerar att programmets matchningseffekt är av mer betydelse för de äldre medan dess påverkan på produktiviteten är större för de yngre.

Det så kallade GAIN¹⁸ programmet, som är en omfattande satsning på arbetsmarknadspolitiska program, startades i Kalifornien i USA 1986. Hotz och Imbens (2006) studerar effekten av förmedlingsinsatser och arbetsmarknadsutbildning på inkomster och sysselsättning för programdeltagare upp till 9 år efter programstart. Den första utvärderingen av programeffekten, som studerar kortsiktiga effekter av program, visar stora effekter av förmedlingsinsatser. Hotz och Imbens (2006) undersökning visar dock att förmedlingsinsatser i bästa fall bara har kortsiktiga positiva effekter på inkomster och sysselsättning jämfört med arbetsmarknadsutbildning. De stora kortsiktiga effekterna avtar över tiden och försvinner helt i det långa perspektivet. I vissa fall kan effekten av förmedlingsinsatser bli negativ på lång sikt (efter 7–9 år). På lång sikt fungerar däremot arbetsmarknadsutbildning mer effektivt och ger högre inkomst och sysselsättningseffekter för sina deltagare än förmedlingsinsatser. Slutsatsen är att förmedlingsinsatser ger snabba korta lösningar medan arbetsmarknadsutbildningens kompetenshöjande effekter är långvariga.

---

¹⁸ En förkortning av California's Greater Avenues to Independence.

Fitzenberger och Speckesser (2007) skattar, både på kort och lång sikt, sysselsättningseffekterna av arbetsmarknadsutbildning i Tyskland för alla som blev arbetslösa 1993. Analysen gäller både västra och östra delen av Tyskland. Skattningar visar att effekten av program på sysselsättningen är negativ för perioden direkt efter programstart men att effekterna blir avsevärt positiva (cirka 10 procentenheter) drygt ett år efter programstart. De separerar dessutom programdeltagarna i tre olika grupper beroende på hur lång tid efter arbetslöshet de började programmet: upp till sex månader, sju till 12 månader och 13 till 24 månader. De finner ingen skillnad i det allmänna mönstret av effekten för dessa tre grupper. De positiva behandlingseffekterna tenderar att kvarstå nästan helt fram till slutet av den treåriga utvärdering perioden. De positiva effekterna är starkare i väst jämfört med öst medan inläsningseffekten är större i öst. Detta resultat är i linje med Fitzenberger m fl (2006) som skattar effekten av program på sysselsättning i Västtyskland för två andra perioder: 1986-87 och 1993-94.¹⁹ Lechner m fl (2005) är ytterligare en studie om arbetsmarknadspolitikens kort- respektive långsiktiga effekter i Tyskland som visar liknande resultat. Samtliga program som studeras har negativa inläsningseffekter på kort sikt och positiva effekter på lång sikt (som här är 4 år här).

Lechner och Wunsch (2009) presenterar liknande resultat för Tyskland. De undersöker effekter av arbetsmarknadsutbildning på arbetslöshet, inkomster och sysselsättning på kort, mellan och lång sikt. De följer samtliga arbetslösa som deltog i olika typer av utbildningsprogram mellan 1986 och 1995 under flera år fram till 2003 för att kunna observera effekten av program både på kort respektive lång sikt. För att skatta effekterna matchas deltagarna med en kontrollgrupp av arbetslösa som inte deltog i programmen. Det handlar om fem olika typer av arbetsmarknadsutbildning som har en längd från några veckor upp till tre år. För att fånga de negativa inläsningseffekterna och positiva behandlingseffekterna av program skattas deltagande i program under olika tider. De kortsiktiga effekterna skattas 6 månader efter deltagande i program, medan de mellanlånga och långsiktiga effekterna observeras 3, 6 och 8 år efter inträdet. Av resultatet framgår att deltagande i arbetsmarknadsutbildning ger negativa effekter på inkomster och sysselsättning på kort sikt men också att effekterna är positiva på mellanlång och lång sikt. Skattningarna visar att programdeltagande i genomsnitt minskar sannolikheten till sysselsättning med 15 procentenheter på kort sikt, men ökar sannolikheten med 10 procentenheter på lång sikt. Den totala effekten på lång sikt (8 år) enligt deras beräkningar är en ökning i sysselsättning med 5 procent. De finner liknande effekter på inkomster, en ökning med 100 euro av månadslön i genomsnitt på lång sikt. Kontentan av deras resultat är att de positiva behandlingseffekterna är dominerande på lång sikt.

---

¹⁹ OECD (2005) visar också att den långsiktiga effekten av vissa typer av arbetsmarknadsutbildning är positiv.

3.3 Metastudier²⁰

Card m fl (2009) presenterar en omfattande och systematisk studie av de senaste mikroekonometriska utvärderingarna av program och insatser. Deras urval består av 97 nya empiriska studier om programeffekter som genomfördes mellan 1995 och 2007. Det är ett stort antal av både publicerade och opublicerade studier från tre kontinenter: Europa, Oceanien samt Nord och Sydamerika. Analysen baseras på information och resultat om programtyp och programlängd, deltagarnas egenskaper, utvärderingsmetod och typen av studie för att kunna systematiskt utforska vad de skattade effekterna beror på. För att kunna jämföra programmets effekt under olika lång tid och bedöma i vilken utsträckning effekterna avtar eller tilltar över tiden skattas programeffekten på kort (ett år), mellanlång (två år) och lång sikt (tre år). Skattningarna visar att subventionerat arbete i offentlig sektor är relativt ineffektivt, medan förmedlingsinsatser har relativt gynnsamma kortsiktiga effekter. Utbildningsinsatser visar inte särskilt gynnsamma effekter på kort sikt, men har mer positiva effekter efter två år. Detta är intuitivt rimligt om olika arbetsmarknadspolitiska program beaktas som investeringar i olika typer av humankapital. Program för ungdomar ger däremot mindre positiva effekter än generella och icke inriktade program. Det tycks heller inte finnas stora eller systematiska skillnader i programeffekten mellan könen.

Ett viktigt resultat av Card m fl (2009) är att långsiktiga utvärderingar tenderar att visa mer positiva programeffekter än kortsiktiga utvärderingar. Skattningarna visar att många program som uppvisar små eller till och med negativa effekter på kort sikt (efter ett år) har avsevärt positiva effekter på lång sikt (efter 2 eller 3 år). Utbildningsprogram förefaller särskilt sannolikt att ge mer gynnsamma effekter på lång än på kort sikt. Det tycks finnas ett positivt samband mellan utvärderingens tidslängd och resultat. Ju längre utvärderingshorisont efter avslutat program desto mer sannolikt att finna mer gynnsamma effekter av deltagande.

4. En konjunkturpassad arbetsmarknadspolitik?²¹

En av arbetsmarknadspolitikens huvuduppgifter är att bidra till en effektiv matchning på arbetsmarknaden. En viktig fråga är hur olika typer av program fungerar under olika konjunkturlägen. En annan mer närliggande fråga är hur programtyp, programvolym och programmix bör anpassas när konjunkturläget förändras för att programmen ska fungera effektivt. Det tycks ännu inte finnas någon utvecklad teori som har hanterat dessa frågor.

---

²⁰ Meta-analystekniken, som studerar resultatet från olika studier, används i stor utsträckning i den medicinska forskningen, och har också använts med stor framgång på andra områden inom samhällsvetenskap (se t ex Hedges 1992, Higgins and Green 2005, Ellis 2010).

²¹ Avsnittet är baserat delvis på Skedinger (2010).

Men från existerande litteratur, både teoretisk och empirisk, kan flera olika relevanta faktorer, både på mikro- och på makronivå räknas upp.

En av de relevanta faktorerna är *behandlingseffekten*, de positiva effekter som arbetsmarknadspolitiska program har på individens arbetslöshet, arbetskraftsdeltagande, inkomst och sysselsättning. Det är rimligt att anta att behandlingseffekten är mer positiv under en högkonjunktur, när antal vakanser är många och det är lättare att få jobb och högre inkomst, än under en lågkonjunktur. Om behandlingseffekten av program är större under högkonjunkturer är det rimligt att öka programvolymen under högkonjunkturer.

Bilden blir dock mer komplicerad om vi också tar hänsyn till *inlåsningsseffekten* som innebär att deltagande i program minskar möjligheten för deltagare att söka jobb jämfört med dem som inte deltar. Minskad sökaktivitet kan minska sannolikheten att lämna arbetslösheten för deltagare. Inlåsningsseffektens storlek kan variera med konjunkturen. Under högkonjunkturer när det är lättare att hitta jobb är den negativa konsekvensen av inlåsningsseffekten större än under lågkonjunkturer och på samma sätt är den negativa konsekvensen av inlåsningsseffekten mindre under lågkonjunktur än under högkonjunktur. Sammanfattningsvis kan man säga att både behandlingseffekten och inlåsningsseffekten påverkas av olika konjunkturlägen. Båda effekterna tycks vara relativt stora under högkonjunkturer och relativt små under lågkonjunkturer. Det gör det därför svårt att avgöra i vilken grad programvolymen ska tillåtas att variera när konjunkturläget förändras. Det bör också beaktas att olika program ger olika effekter under olika konjunkturlägen. En insats som jobbsökaraktivitet kan fungera effektivare under högkonjunktur när det finns många jobb att söka jämfört med i en lågkonjunktur när antalet vakanser är färre. Å andra sidan kan utbildningsprogrammets inlåsnings effekter vara av mindre betydelse under lågkonjunkturer eftersom deltagandet i program inte väsentligt minskar chansen att få jobb när det inte finns så många jobb att söka. Dessutom bidrar arbetsmarknadspolitiska program till att hålla det effektiva arbetsutbudet uppe och förhindrar att arbetslösa lämnar arbetskraften under en lågkonjunktur.

Behovet av insatser och program och deras effekter kan vara olika även under olika typer av låg- respektive högkonjunkturer. Exempelvis skiljer sig behovet (och effekten) av olika insatser i en lågkonjunktur som uppstår till följd av en efterfrågekris från lågkonjunkturer som beror av utbudskriser. Behoven och effekten av program i båda dessa fall skiljer sig även från en lågkonjunktur som ett resultat av en strukturell kris. Om vissa insatser fungerade bra (eller dåligt) under en lågkonjunktur, som t ex under 1990- talskrisen, behöver inte dessa insatser ha samma effekter nu, efter finanskrisen sedan år 2008, eller en annan lågkonjunktur. Effekterna av insatser kan alltså påverkas olika av konjunkturlägen, men även av olika typer av lågkonjunkturer och högkonjunkturer.

Vidare bör det beaktas att arbetsmarknadspolitiska program inte bara påverkar deltagare. Om arbetsgivare väljer att ersätta ordinarie personal med programdeltagare eller avstår från att anställa kan eventuella förbättrade sysselsättningsutsikter för deltagaren uppstå på bekostnad av minskad sysselsättning för dem som inte deltagit i program, en så kallad undanträngningseffekt.²² Konjunkturläget kan dessutom påverka undanträngningseffekten. Under en lågkonjunktur ökar arbetsgivarnas benägenhet att ersätta ordinarie anställda med programdeltagare eftersom trycket på att minska kostnader är mycket större för företag när osäkerheten är stor. Detta kan öka undanträngningseffekten i lågkonjunkturer även om sannolikheten är lägre att en anställning sker i dåliga tider. Undanträngningseffektens negativa effekt bör därför vara av mindre betydelse under lågkonjunkturer.

Dessutom kan arbetsgivarnas rekryteringsbeteende påverkas av konjunkturläget. Enligt vissa studier höjer arbetsgivarna sina förväntningar och sina kompetenskrav under lågkonjunkturer när arbetskraftsutbudet är högre och det finns många sökande till lediga platser.²³ I dessa fall finner arbetsgivarna att de är oförmögna att attrahera den arbetskraft de vill ha eftersom deras erbjudna löner och/eller arbetsvillkor inte är tillräckligt attraktiva. Detta kan uppfattas som en kompetensbrist och leda till rekryteringssvårigheter även om det i arbetskraften finns tillräckligt utbud av kompetens. Detta beteende kan skapa problem i rekryteringsprocessen speciellt när konjunkturen vänder uppåt. Konsekvensen kan bli längre rekryteringstider och eventuellt längre arbetslöshetstider vilket skapar utrymme för förmedlingsinsatser. I dessa fall är matchningsinsatser mer relevanta än utbildningsinsatser (som egentligen ska användas när det handlar om *verklig* kompetensbrist). Programtyp och utformningen av program kan också här som en följd av beteendeförändring bli konjunkturberoende.

Vidare kan det vara lättare att under högkonjunkturer bestämma vilken typ av arbetsmarknadsutbildning som behövs. Detta kan ge bättre resultat av program än under lågkonjunkturer. Särskilt under en djup och långvarig lågkonjunktur är det svårt att veta vilken utbildning arbetslösa behöver. Dessutom ökar inte andelen arbetsförmedlare i en lågkonjunktur i lika hög grad som arbetslösheten ökar vilket innebär att arbetsförmedlarna får flera arbetslösa att ta hand om. Detta kan påverka matchningsinsatsens kvalitet under lågkonjunktur.

Även *sammansättningen av arbetslösa och deltagare* i program påverkas av konjunkturläget och det kan påverka selektionen till program. Under en lågkonjunktur kan andelen arbetslösa som är mer konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden öka i programmen. När konjunkturen vänder uppåt kan starkare individer det vill säga de som står närmare

---

²² Se t ex Schmid G (1979), Skedinger (1995), Dahlberg & Forslund (2005).

arbetsmarknaden få jobb och deras plats i programmet fyllas med andra som står längre från arbetsmarknaden. Detta under förutsättning att det finns en stelhet i anpassningen av utbudet av kurser på grund av långsiktiga kontrakt mellan de offentliga arbetsförmedlingarna och leverantörerna av program.²⁴ Denna selektion i programmen som kan vara mycket olika beroende på typ av program kan leda till olika effekter av olika program samt olika effekter av samma program under olika konjunkturlägen.

Ytterligare en faktor som ska beaktas i utvärderingen av programeffekter under olika konjunkturer är att *programsammansättningen* också kan förändras över tid. Det finns en stor uppsjö av arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Under en längre period tillkommer eller upphör flera insatser och program på grund av konjunktursvängningar, policyförändringar och andra förändringar och behov. Vissa program kan därför vara förhållandevis nya vid utvärderingstillfället medan, å andra sidan, vissa andra program, som har funnits under en lång tid har upphört att existera. Dessutom kan programmets innehåll och utformning förändras på ett sätt som försvårar jämförelser av deras effekter under olika konjunkturlägen.²⁵ Samma problematik gäller också regioner och arbetsmarknadsområden. Eftersom olika regioner har olika arbetsmarknad (vad gäller industristruktur, arbetsmarknadsläge, arbetskraftens sammansättning, arbetssökandes sammansättning etc) kan deras behov vara olika. Därför kanske inte ett program, eller en mix av program, som fungerar bra för en region fungerar lika bra för andra regioner. Det behövs alltså olika programmix för olika regioner i olika tider.

Konjunkturläget påverkar även *utbudet av arbetskraft*. Det är ett välkänt faktum att hög arbetslöshet tenderar att minska utbudet av arbetskraft och låg arbetslöshet kan leda till en ökning av arbetskraften. Arbetslösa som misslyckas att hitta jobb ger så småningom upp att söka jobb och lämnar arbetskraften. Äldre kan lämna arbetskraften permanent och yngre väljer att skjuta upp inträdet i arbetskraften t ex genom att studera. På samma sätt väljer flera att träda in på arbetsmarknaden när tiderna är bättre och det är lättare att få jobb (och/eller när antalet vakanser är stort).

Konjunkturläget kan, förutom att påverka de arbetslösas situation, även påverka nyanställndas framtida inkomster och deras möjligheter till befordran. Nyanställning under en lågkonjunktur, även under en tillfällig sådan, kan ha negativa och långsiktiga konsekvenser för individen jämfört med om de anställts under en högkonjunktur.

---

²³ Se t ex Green m fl (1998).

²⁴ Se t ex Lechner and Wunsch (2009) samt Skedinger (2010).

²⁵ Dessa problem kan dock mildras om det finns tillgång till detaljerad information om programmets innehåll och utformning. I så fall kan insatser och program med liknande egenskaper slås samman för att kunna analysera en längre sammanhängande tidsperiod. Ett annat sätt för att komma runt jämförbarhetsproblemen är att utvärdera en insats eller program, t ex arbetsmarknadsutbildning, som har funnits i många länder under en lång tid, vilket flera studier också har gjort.

Konjunkturcykeln har så kallade *kohorteffekten* som kan påverka olika aspekter av arbetstagarnas karriär och över en mycket längre tidsperiod än man tror. Arbetslösa som söker jobb under en lågkonjunktur när konkurrensen om vakanser är hård kan acceptera lägre lön och sämre arbetsvillkor vilket kan försämra matchningskvaliteten samt påverka individens framtida inkomst och karriärmöjligheter.²⁶

Det bör också beaktas att institutionella förhållanden på arbetsmarknaden kan påverkas av konjunkturläget. Exempelvis kan det arbetsmarknadspolitiska regelverket och målsättningen förändras över tid. Det kan bero på att regeringen förändrar sin politik på grund av att den förda politiken inte fungerat optimalt och/eller att man vill öka effektiviteten i arbetsmarknadspolitiska programmen.²⁷ Det kan också bero på att en ny regering träder fram och vill prova sin speciella politik. Andra omständigheter kan också leda till förändringar i institutionella förhållanden, exempelvis när läget i ekonomin förändras drastiskt.²⁸

Av yttersta vikt vid utvärderingar av programeffekter under olika konjunkturer är tillgång till detaljerade mikrodata som sträcker sig över längre tidsperioder för att olika konjunkturlägen ska kunna täckas in. Det finns således flera faktorer som potentiellt kan påverka programeffekten i olika konjunkturlägen och försvårar identifikation av konjunkturreffekten. Om man har ambitionen att utvärdera effekten av program under olika konjunkturlägen och vill undersöka kausala effekter och hur dessa förändras med konjunkturer bör analysen beakta dessa faktorer.

5. Empiriska studier om konjunkturreffekter på program

5.1 Svenska studier

Johansson (2002, 2006) undersöker programmens påverkan på arbetskraftsdeltagandet. Båda studierna visar att arbetsmarknadspolitiska program är mer effektiva i lågkonjunkturer än i högkonjunkturer. Johansson (2002) undersöker om en ökning av andelen personer av befolkningen som deltar i arbetsmarknadspolitiska program leder till en ökning i andelen personer som deltar i arbetskraften. Johansson (2006) studerar om en ökning av andelen öppet arbetslösa som deltar i arbetsmarknadspolitiska program leder till en ökning i andelen personer av befolkningen som deltar i arbetskraften. Den studerade perioden i första studie är 1986–98 och i den andra 1991–2002. Skattningarna indikerar att

---

²⁶ Se tex Freeman (1981) och Kahn (2010).

²⁷ T ex införandet av 70 procentsmålet i arbetsmarknadsutbildning som innebar att 70 procent av deltagarna skulle ha ett arbete inom 90 dagar. Ett annat exempel är införande av borte gräns i arbetslöshetsförsäkringen sedan år 2001 vilket innebär att deltagande i program inte längre leder till en förlängning av a-kassan.

²⁸ Som under 1990-talet när regeringen minskade ersättningsnivåerna på grund av den djupa ekonomiska krisen, det stora budgetunderskottet och den snabbt stigande statsskulden.

både den positiva effekten på andelen deltagare i program och andelen individer som träder in i program från öppen arbetslöshet, är större i lågkonjunktur.²⁹ En implikation av detta resultat är att eftersom arbetskraftsdeltagandet är procykliskt så bör arbetsmarknadspolitiska insatser och program användas kontracykliskt för att motverka effekter av konjunkturcykeln på arbetskraftsdeltagandet.

Andrén och Gustafsson (2004, 2005) utvärderar effekter av arbetsmarknadsutbildning på inkomsten under 1980- och 1990-talet. De studerar effekter för tre olika kohorter. Den första kohorten genomgick arbetsmarknadsutbildning 1984–85 när arbetslösheten var 3 procent, den andra kohorten under 1987–88, i ett läge med 1,9 procents arbetslöshet och den sista 1990–91 när arbetslösheten var 2,3 procent. Eftersom arbetslösheten varierade kraftigt³⁰ under denna tidsperiod kan man få en uppfattning om hur läget på arbetsmarknaden påverkar arbetsmarknadsutbildningens inkomsteffekter. Programdeltagare och kontrollgrupper följs upp med fokus på årliga arbetsinkomster under ett, två och tre år efter avslutad utbildning. De separerar i sin analys inrikes och utrikes födda för att se om det finns skillnader mellan olika grupper. Skattningarna visar för båda grupperna i stort sett lika stora positiva genomsnittliga effekter av arbetsmarknadsutbildning på arbetsinkomsten.

För inrikes födda kursdeltagare är effekterna positiva för alla tre utbildningskohorter. Arbetsinkomsten efter avslutad arbetsmarknadsutbildning är i genomsnitt högre än för de som deltagit, mellan 7 och 15 procent högre. Dessutom skiljer sig inkomsteffekterna något mellan de tre kohorterna under år ett och två. Det finns mer variationer i avkastningen mellan utbildningskohorterna tre år efter utbildningens genomförande. Den positiva effekten på tre års sikt är mindre för kohorten som genomgick utbildning 1990–91, fyra procent jämfört med 12 till 16 procent i andra utbildningskohorter. De största effekterna finns för den andra utbildningskohorten, som hänför sig till en period då det allmänna arbetsmarknadsläget var gynnsamt och de lägsta för den tredje kohorten, som hänför sig till ett år då det allmänna arbetsmarknadsläget var ogynnsamt.

För utrikes födda är effekten i de två första utbildningskohorterna positiv. Arbetsinkomsterna stiger med mellan 7 och 26 procent. Den sista kohorten har dock en

---

²⁹ Att arbetsmarknadspolitiska program har positiva effekter på arbetskraftsdeltagande visades också tidigare i forskningen. Wadensjö (1993) visar att arbetsmarknadspolitiska program har en positiv effekt medan arbetslöshet har en negativ effekt på arbetskraftsdeltagandet. Enligt Wadensjö (1987) tyder mycket på att effekten är betydande. Enligt Johansson (2001) gäller den positiva effekten av arbetsmarknadspolitiska program både på kort och lång sikt. Se också Dahlberg & Forslund (2005).

³⁰ Under 1980 talet, när arbetslösheten var på en betydlig lägre nivå, uppfattades en minskning av arbetslöshet från 3 till 1,9 procent som en kraftig variation av arbetslöshet. Idag anses inte en arbetslöshet på 3 procent vara hög.

negativ inkomstutveckling. För den här kohorten var effekten negativ efter ett år och ej signifikant efter två och tre år. En möjlig förklaring är att den djupa ekonomiska krisen under 1990-talet drabbade nyanlända invandrare hårdare än andra grupper.

Skattningarna i Andrén och Gustafsson (2004) visar att arbetsmarknadsutbildning har större effekter när arbetslösheten är låg och mindre effekter när arbetslösheten är hög. Resultatet är intuitivt rimligt då det i en försvagad arbetsmarknad finns få vakanser och få jobbmöjligheter, särskilt för de grupper som står långt från arbetsmarknaden. Det skulle därför vara ännu mer intressant om effekter av arbetsmarknadsutbildningen utvärderats för dem som påbörjade utbildningen under 1990-talets krisår när arbetslösheten var mycket hög. Andrén och Gustafsson (2004) analyserar inte heller andra faktorer som kan påverka effekten av program under olika konjunkurlägen, faktorer som institutionella förändringar, förändringar i sammansättningen av deltagare i program eller sammansättningen av olika typer av arbetsmarknadsutbildningar över olika konjunkurlägen.

En studie som däremot skattar arbetsmarknadspolitikens effekter i Sverige under förhållandevis djupa och långa lågkonjunkturer är Nilsson (2008) som studerar kortsiktiga programeffekter på sysselsättning under perioden 1992 till 2006. Programeffekterna mäts, ett år efter programstart, som skillnader i utfall mellan programdeltagare och ickedeltagare. De program som studeras är arbete med stöd, arbetsmarknadsutbildning, förberedande utbildning och praktik. Studien är inte konstruerad för att analysera konjunkturreffekten på program men är ändå relevant eftersom den skattar effekter av olika arbetsmarknadspolitiska program under en lång tid med flera konjunkurlägen. Studien visar för det första att effekterna av program är små eller försumbara under 1990-talets första halva, under krisåren. För det andra visar studien att sysselsättningseffekterna ökar trendmässigt för alla fyra grupper av program under den studerande perioden oavsett konjunkturläge. Effekterna är t ex större under andra hälften av 1990-talet än under den första hälften. På samma sätt är effekten större under 2000-talets första halva än under 1990-talets andra halva. Effekterna ökar även under perioden 2002-2005 trots att arbetslösheten stiger under dessa år. För det tredje visar skattningarna att arbete med stöd (subventionerat arbete) har den största kortsiktiga effekten och arbetsmarknadsutbildningen den näst största effekten på sysselsättningen. Effekten av arbete med stöd är dock mycket större under alla dessa år. Exempelvis får under år 2003, 30 procentenheter fler ett arbete i deltagargruppen arbete med stöd än ickedeltagare efter ett år medan motsvarande siffra för deltagare i arbetsmarknadsutbildningen är 10 procentenheter. För det fjärde antyder analysen att de kortsiktiga sysselsättningseffekterna av arbetsmarknadspolitiska program har varierat stort över tiden, både mellan och inom programmen. Eftersom det har skett flera institutionella förändringar (som införande av 70

procent målet och borttagning av bortre gräns för a-kassan) under dessa år, och att t ex att mixen av deltagare i program och programmixen har förändrats under studieperioden liksom att programmets design, innehåll och målgrupp har varierat måste resultatet tolkas med försiktighet. Den tilltagande trenden under hela studieperioden, oavsett konjunkturläge, ger dock en indikation på att andra faktorer som programmets innehåll, inriktning och målgrupp möjligen kan vara mer relevanta än konjunkturläge angående programmets effekt över tid.

Nordlund (2010) undersöker effekter av arbetsmarknadsutbildning och subventionerat arbete på arbetskraftsdeltagande, inkomster och sysselsättning under olika konjunkturlägen. Programdeltagarna följs upp under fyra år, vid två olika konjunkturlägen, och jämförs med arbetslösa som inte deltog i programmen. 1993 representerar en lågkonjunktur med hög arbetslöshet, 8,2 procent, medan 1999 är ett högkonjunkturår med 5,6 procent arbetslöshet. Skattningar visar att arbetsmarknadsutbildning har gynnsamma effekter på arbetskraftsdeltagande, inkomst och sysselsättning oavsett konjunkturläge. Arbetsmarknadsutbildning är dessutom mer effektiv under högkonjunktur. Detta kan intuitivt vara rimligt då det under högkonjunkturen finns många vakanser och utbildningar som är ”mer” yrkesinriktade, dvs inriktade mot bristyrken. Under lågkonjunktur är utbildningsprogrammets effekt på arbetskraftsdeltagande avtagande. Men effekten på inkomst och sysselsättning är tilltagande. Under högkonjunkturen är arbetsmarknadsutbildningens effekt på arbetskraftsdeltagande och inkomst konstant men effekten på sysselsättning är avtagande.

Subventionerat sysselsättning uppvisar också positiva effekter på arbetskraftsdeltagande, inkomst och sysselsättning under högkonjunkturer. Programmets effekt på arbetskraftsdeltagande ökar över tid men effekten är avtagande för inkomst och sysselsättning. Under lågkonjunktur är också programmets effekt på arbetskraftsdeltagande och inkomst positivt och avtagande men effekten på sysselsättningen är negativt och konstant. Sammanfattningsvis visar studien att på lång sikt, fyra år, har arbetsmarknadsutbildning positiva effekter på alla tre utfallsvariablerna och fungerar bättre än subventionerat arbete oavsett konjunkturläge och fungerar mer effektivt under högkonjunktur. Resultatet är någorlunda i linje med svenska utvärderingar som i stort sett visar att arbetsmarknadspolitiska program var förhållandevis effektivare under 1980- och 2000 talets högkonjunktur jämfört med 1990-talets lågkonjunktur. En skillnad är dock att Nordlund (2010) visar att program är effektiva både i hög- och lågkonjunktur, även under 1990-talets krisår. Detta går emot resultatet i de flesta utvärderingar som visar att aktiv arbetsmarknadspolitik var ineffektiv under 1990-talet. En förklaring till denna skillnad är att Nordlund (2010) undersöker den långsiktiga effekten av program medan andra studier snarare studerar den kortsiktiga effekten.

Skattningarna i Nordlund (2010) ger också några andra intressanta resultat. Det första är att det är effektivare att delta i aktiva arbetsmarknadspolitiska program än att vara öppet arbetslös oavsett konjunkturläge. Det andra är att aktiv arbetsmarknadspolitik fungerar mer effektivt under högkonjunkturen, vilket innebär att programmen var mer effektiva i slutet av 1990-talet när arbetslösheten var lägre än i början av 1990-talet. Det tredje intressanta resultatet är att om de omedelbara effekterna av deltagande ska övervägas är subventionerat arbete mer effektivt oavsett konjunkturläge. Dessa blandade resultat gör det mycket svårt att gynna en viss typ av program vid en viss tidpunkt. Istället pekar resultaten på vikten av en omedelbar återgång till arbetsmarknaden för deltagarna i subventionerat arbete oavsett konjunkturläge.

Den konkreta implikationen av Nordlund (2010) är, enligt författaren, att om deltagarna får sysselsättning inom den organisation som utnyttjar lönesubventioner, kan subventionerat arbete rekommenderas vid alla tillfällen. Men om ett sådant utfall är osannolikt, som t ex under en djup lågkonjunktur, är det bättre att placera arbetslösa personer i arbetsmarknadsutbildning, där de positiva effekterna är huvudsakligen konstanta eller ökande över tid. Eftersom investeringarna i arbetsmarknadsutbildning tycks ha en *överbryggande* funktion över olika konjunkturlägen, är därför en omedelbar effekt inte lika avgörande för deltagarnas framtida framgång på arbetsmarknaden.

Nordlund (2010) tar inte hänsyn till de institutionella förändringarna på arbetsmarknaden. Det har inträffat flera förändringar i arbetsmarknadspolitiska regelverk under studieperioden som kan ha påverkat effekten av programmen. Ett exempel är införande av 70 procentmålet i arbetsmarknadsutbildning i Sverige 1999, dvs att minst 70 procent ska vara sysselsatta 90 dagar efter avslutad utbildning, som kan ha påverkat resultatet kraftigt. Analysen tar inte heller hänsyn till förändringar i programmixen och deltagarmixen under olika konjunkturlägen och deras effekt på utfallet. Resultatet måste därför tolkas med försiktighet.

Skedinger (2010) studerar den svenska aktiva arbetsmarknadspolitiken under olika konjunkturlägen med avseende på selektionen av deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser och program samt i viss mån även programegenskaper. Studien bygger på månadsvisa data över nyinskrivna vid Arbetsförmedlingen under perioden 1996–2009. Analysen visar att sammansättningen av deltagare är olika beroende på typ av program. Generellt minskar andelen programdeltagare med en svag position på arbetsmarknaden under lågkonjunkturer. För ungdomar är dock trenden det motsatta. Slutsatsen av Skedinger (2010) är att den starka konjunkturberoende selektionen, tillsammans med förekomsten av heterogena behandlingseffekter, talar för att resultatet i tidigare svenska

studier av programeffekter under olika konjunkturlägen som inte tar hänsyn till denna selektion ska tolkas med försiktighet.

Forslund m fl (2011) undersöker om programvolymen ska utökas i lågkonjunktur samt vilket/vilka arbetsmarknadspolitiska program som fungerar bäst i lågkonjunktur. För att svara den andra frågan tittar författarna på arbetsmarknadsutbildning och arbetspraktik. Studien visar att programvolymen ska utökas i en lågkonjunktur samt att arbetsmarknadsutbildning leder till att fler får jobb under en lågkonjunktur jämfört med arbetspraktik. Motivet till en ökning av program under lågkonjunktur är att inlåsningseffekten spelar mindre roll när det finns färre jobb att söka, det vill säga när sannolikheten att få jobb minskar har jobbsökandet mindre betydelse. Därför kan även program med större inlåsnings effekter vara effektiva när arbetslösheten är hög. Studien baseras på svensk data och omfattar 163 000 individer mellan 25 och 55 år som var arbetslösa åren 1999 – 2005. Arbetspraktik visar mindre inlåsnings effekter men arbetsmarknadsutbildning leder till att fler får jobb. Skattningar visar att arbetsmarknadsutbildning minskar arbetslösheten med 17 dagar i lågkonjunktur och 4 dagar i högkonjunktur, jämfört med praktik, under en tvåårsperiod. Eftersom denna studie tar hänsyn till både institutionella förändringar på arbetsmarknaden och konjunkturberoende selektion av deltagare i program är den mest tillförlitliga svenska studien om programmets effekter under olika konjunkturlägen. Resultatet gäller dock bara en jämförelse mellan arbetsmarknadsutbildning och arbetspraktik.

5.2 Utländska studier

Raaum m fl (2002) undersöker effekter av arbetsmarknadsutbildning på inkomst under olika konjunkturlägen i Norge. Det handlar om förberedande och yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildning som är mellan fem och tjugo veckor. De studerar effekter av program för 12 olika kohorter av deltagare under perioden 1991–1996. Programdeltagare och arbetslösa matchas och följs upp under ett, två och tre år efter avslutad utbildning. Skattningarna visar att arbetsmarknadsutbildning generellt har positiva effekter på inkomst och att program är mindre effektiva under lågkonjunkturer när arbetslösheten är hög. Som de flesta studier i den här forskningsöversikten tar denna undersökning inte hänsyn till förändringar i programdeltagarnas sammansättning och programmix under olika konjunkturlägen samt deras effekt på utfallet vilket gör resultatet mindre tillförlitligt.

Lechner & Wunsch (2009) försöker svara på frågan om hur arbetsmarknadsutbildning fungerar under olika konjunkturlägen. Deras analys visar att arbetsmarknadsutbildning är mer effektiv under en lågkonjunktur när arbetslösheten är hög. För att försäkra sig om att detta resultat är en konjunkturreffekt och inte beror på skillnader i programmix och/eller deltagarmix i program skattar de effekter av program för en fix population och kontrollerar samtidigt effekten för olika typer av utbildningsprogram och programsammansättningen.

Deras analys visar att andelen kvinnor, invandrare och lågutbildade minskar bland programdeltagare när arbetslösheten stiger. På samma sätt förändras programmixen med konjunkturvariationerna. När de tar hänsyn till dessa faktorer finner de ändå samma resultat som i början, att utbildningsprogram är mer effektiva under lågkonjunktur, fast starkare. Författarna förklarar detta med att då arbetslösheten är hög är de negativa inläsningseffekterna relativt låga och de positiva behandlingseffekterna är höga. Här bör vi notera att de fem olika typer av arbetsmarknadsutbildning de tittar i sin studie inte har samma definition som Arbetsförmedlingens. De program som de studerar är: jobbsökarassistans, praktik, kort (upp till sex månader) arbetsmarknadsutbildning, lång (mer än sex månader) arbetsmarknadsutbildning och omskolning, som är en mycket lång (upp till 3 år) och mer yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning jämfört med kort och lång arbetsmarknadsutbildning. Enligt Lechner & Wunsch (2009) ökar antal deltagare i de två typerna av arbetsmarknadsutbildning (kort och lång) jämfört med program som jobbsökarassistans.

För att pröva resultatets hållbarhet och få ett bättre underlag för sin analys utför Lechner & Wunsch (2009) ytterligare ett experiment i sin studie, denna gång med en regional analys. Om det är sant att effektiviteten av utbildningsprogrammen ökar med arbetslöshet, bör man förvänta sig att programmen är mer effektiva i regioner med högre arbetslöshet än i regioner med lägre arbetslöshet. Som en första ansats att undersöka detta, upprepar de sin analys för regioner med hög och låg arbetslöshet och finner att olika typer av programmix i genomsnitt, i de flesta fallen, är mer effektiva i regioner med hög arbetslöshet än i regioner med låg arbetslöshet. Resultaten indikerar att när förhållandena på arbetsmarknaden försämras och arbetslösheten stiger ska antal deltagare i program ökas med mer än den proportionella ökningen av arbetslösheten. Å andra sidan när ekonomin tar fart och arbetslösheten sjunker ska andelen arbetslösa i program i stället minskas.

Lechner & Wunsch (2009) beaktar flera viktiga faktorer som påverkar programeffekterna med avseende på konjunkturläge. På så sätt är den en välgjord studie om de arbetsmarknadspolitiska programmens effekter under olika konjunkturlägen. Studien har dock några brister. En svaghet med Lechner & Wunsch (2009) är att de inte kontrollerar sina resultat i relation till de institutionella förändringar som har skett under deras långa undersökningsperiod. Förändringar i arbetsmarknadspolitiska regelverk kan ha avgörande och stor påverkan på effekten av program. Enligt författarna har inte några viktiga institutionella förändringar genomförts under studieperioden. Eftersom detta är ett antagande som inte bevisas i rapporten är det svårt för utomstående att bedöma trovärdigheten. En annan brist med deras studie är att det är för få deltagare i de olika programmen vilket gör det omöjligt att avgöra om konjunkturreffekterna är heterogena med

avseende på programtyp, i och med att programmen är mycket olika till sitt innehåll.³¹ Dessutom gäller resultatet bara för arbetsmarknadsutbildning.

5.3 Metastudier

Greenberg m fl (2003) studerar arbetsmarknadsutbildningens inkomsteffekter³² för socialt missgynnade grupper utifrån 31 utvärderingar utförda i USA mellan 1964 och 1998. Kvinnor, män och ungdomar studeras separat. Skattningarna visar att de faktorer som förklarar variationen i programeffekter skiljer sig avsevärt mellan de tre grupperna. Detta är förväntat eftersom utbildningseffekter också skiljer sig avsevärt mellan dem. De positiva effekterna av program tenderar i genomsnitt att vara störst för kvinnor, små för män, och försumbara för ungdomar. Resultaten tyder inte på att dyrare utbildningar nödvändigtvis är mer effektiva. Dessutom tycks ingen speciell typ av program vara överlägsen. De finner inga belägg för att programmen skulle vara mer effektiva när arbetslösheten är hög men de finner det troligt om arbetslöshetsnivån är *mycket* hög. För ungdomar verkar det dock finnas belägg för att programmen fungerar mindre effektivt under lågkonjunktur.³³ Skattningarna tyder på att programmen också är mindre effektiva för vita män och (vita) ungdomar än för icke-vita och rasblandade grupper av män och ungdomar. En möjlig förklaring till detta resultat, som inte gäller för kvinnor, är att vita arbetssökande möter färre trösklar till sysselsättningen än vad icke-vita gör och därför lättare kan hitta jobb på egen hand utan hjälp av program.

Kluge (2010) gör också en systematisk analys av 137 programutvärderingar från 96 empiriska studier genomförda i 19 europeiska länder. Studierna är gjorda mellan 1985 och 2006 men observationsperioden sträcker sig från slutet av 1970-talet fram till 2002. Insatserna delas in i fyra olika huvudkategorier: arbetsmarknadsutbildning, sysselsättningsstöd i privat sektor, sysselsättningsskapande insatser i offentlig sektor och förmedlingsinsatser (service och sanktioner). Effekter av alla dessa fyra typer av program på sysselsättning och inkomster studeras systematiskt. Tyngdpunkten i den empiriska analysen ligger i att identifiera typer av aktiva program som tycks vara mest effektiva. Den bild som framträder från regressionerna är förvånansvärt entydig. Det är typen av program som tycks vara av störst betydelse jämfört med alla andra faktorer (som t ex arbetsmarknadsinstitutioner och konjunkturcykler) i fråga om programmets effektivitet. Förmedlingsinsatser och sysselsättningsstöd i privat sektor har mer positiva effekter på inkomster och sysselsättning än arbetsmarknadsutbildning. Ungdomsinsatser och

---

³¹ Se Skedinger 2010.

³² I definitionen inkluderas olika typer av arbetsmarknadsutbildning, subventionerat arbete och jobbsökaraktiviteter.

³³ Bloom et al (2001) och Ashworth et al (2004) finner också att dessa program är mindre effektiva när arbetslösheten är hög.

sysselsättningsskapande insatser i offentlig sektor tycks fungera sämst. Sambandet mellan arbetsmarknadspolitikens effektivitet och konjunkturläge studeras också. Arbetsmarknadspolitiska program verkar fungera mer effektivt när arbetslösheten är hög. Detta resultat tycks vara särskilt starkt för arbetsmarknadsutbildningen. Ungdomsinriktade program fungerar dock mindre effektivt i lågkonjunktur.

6. Slutsatser och diskussion

Den empiriska forskningen om programeffekter tyder på att studier med ett längre tidsperspektiv i allmänhet finner mer gynnsamma effekter av arbetsmarknadspolitiska insatser och program. Skattningarna visar att många program som uppvisar små positiva (eller till och med negativa) effekter på kort sikt kan ha avsevärda positiva effekter på lång sikt. Anledningen är att inlåsningseffekten tycks vara lika stor eller i många fall större än behandlingseffekten på kort sikt, medan behandlingseffekten dominerar på lång sikt. Subventionerat arbete ger snabbare effekter då insatsen bidrar till att på kort sikt öka efterfrågan på arbetskraft. Utbildningsinsatser kan därmed ge mer långsiktiga effekter för deltagarna eftersom insatsen ökar individens kompetens och förbättrar deltagarnas konkurrensmöjligheter på arbetsmarknaden. Forskningen visar också att arbetsmarknadspolitiska insatser har positiva effekter på arbetskraftsdeltagande både på kort och lång sikt på den svenska arbetsmarknaden.

Det finns inte så många studier om konjunktorens effekter på effekterna av arbetsmarknadspolitiska program. De få studier som finns tar i regel inte hänsyn till de faktorer som potentiellt kan påverka programeffekten under olika konjunkturlägen. Vissa av de här faktorerna som inlåsningseffektens heterogenitet, behandlingseffektens heterogenitet och den starka konjunkturberoende selektionen är mycket viktiga för resultatet. Därför ska resultatet av sådana studier tolkas med försiktighet. De empiriska studierna om konjunktorens inverkan på arbetsmarknadspolitiska insatser och program ger dessutom inte en entydig bild. Enligt vissa studier tycks arbetsmarknadspolitiska program ha mer gynnsamma effekter under högkonjunkturer medan andra studier antyder att insatserna har bättre effekter under lågkonjunkturer. Vissa undersökningar finner ingen påverkan av konjunktoren på programeffekten. Det finns också studier som pekar på att andra faktorer som t ex programtyp är mer relevanta än konjunkturläget angående effektivitet av program över tid. Det går därför inte att på förhand bedöma i vilket konjunkturläge som arbetsmarknadspolitiska insatser och program ger större effekter. Några huvudresultat kan dock genereras från de mest tillförlitliga studierna.

Ett första resultat är att den negativa inlåsningseffekten av arbetsmarknadsutbildning tycks vara svagare under lågkonjunkturer. Minskad sökaktivitet under programdeltagande, när det inte finns så många jobb att söka, har mindre negativa konsekvenser. Detta resultat gäller bara arbetsmarknadsutbildning. Det har hittills inte funnits någon studie som

studerat inläsnings- och behandlingseffekter av andra typer av arbetsmarknadspolitiska program under olika konjunkturlägen. Här finns det utrymme för framtida forskning.

Det andra resultatet från studierna om konjunkturernas effekt på arbetsmarknadspolitiska program är att de positiva behandlingseffekterna av arbetsmarknadsutbildning är större i lågkonjunkturer. Intuitionen för detta resultat är inte helt uppenbar. Det är intuitivt mer rimligt att anta att behandlingseffekten är mer positiv under en högkonjunktur när antalet vakanser är många och deltagande i program leder till arbete och högre inkomst än under en lågkonjunktur. En möjlig förklaring till resultatet är den så kallade kohorteffekten som bygger på att det är mer gynnsamt att få jobb under högkonjunkturer. Om vi beaktar det faktum att arbetsmarknadsmöjligheterna för dem som inte deltar i program försämras under lågkonjunkturer leder det till att arbetslösa som söker jobb under en lågkonjunktur (när konkurrensen om vakanser är hård) kan vara villiga att acceptera lägre lön och sämre arbetsvillkor vilket kan försämra deras framtida inkomst och karriärmöjligheter. Om programdeltagare under lågkonjunktur i stället är i program och har turen att efter programmets avslut hamna i ett bättre arbetsmarknadsläge/konjunkturläge när de träder in på arbetsmarknaden då hamnar de i ett bättre förhandlingsläge när det gäller lön och arbetsvillkor. Detta kan leda till en bättre långsiktig utveckling avseende inkomst och arbetssituation.

Ytterligare ett resultat från de empiriska studierna handlar om sambandet mellan arbetsmarknadspolitiska program och arbetskraftsdeltagande. Under lågkonjunkturer är ett av de största problemen att arbetslöshet kan bli långvarig och arbetslösa kan komma att lämna arbetskraften. Forskningen antyder att arbetsmarknadspolitiska program kan påverka denna process och förhindra att arbetslösa lämnar arbetskraften. Mekanismen fungerar på så sätt att det alltid finns ett kontinuerligt flöde av deltagare i arbetskraften mellan de olika tillstånden i en ekonomi. Det finns ett positivt samband mellan arbetskraftsdeltagandet och konjunkturläget. Individer tenderar att lämna arbetskraften i lågkonjunkturer när det finns få vakanser att söka och komma tillbaka under högkonjunkturer när det finns många lediga platser. Arbetsmarknadspolitiken kan påverka denna process genom att underlätta inträdet och förhindra utflöde ur arbetskraften.³⁴ Om vi antar att individer utanför arbetskraften jämför värdet av att delta i arbetskraften med värdet att stå utanför så kommer fler personer att träda in i arbetskraften om sannolikheten att få en högre inkomst ökar. Arbetskraftsdeltagandet ökar alltså om den förväntade framtida inkomsten ökar. För individer som står utanför arbetskraften ger ett arbete högre inkomst. Därför träder flera personer in i arbetskraften i en högkonjunktur när antalet vakanser är många och sannolikheten att få ett arbete ökar. På samma sätt förväntas att fler personer lämnar arbetskraften när sannolikheten att få ett jobb minskar. Deltagande i program ökar också individens inkomster, både direkt och indirekt. Eftersom individen får

ersättning under deltagartiden i program ökar inkomsten direkt. Om dessutom deltagande i program ökar individens chans till arbete och högre framtida inkomster så leder det till ökat arbetskraftsdeltagande. Arbetsmarknadspolitiska insatser och program kan, med andra ord, jämna ut konjunkturvariationerna i arbetskraftsdeltagandet och förhindra att arbetslösa lämnar arbetskraften permanent när arbetslösheten är hög.

Den empiriska forskningen indikerar vidare att andra faktorer som programtyp, programmets innehåll, inriktning och målgrupp möjligen är mer relevanta än konjunkturläge angående effektivitet av program över tid. Programeffekten kan öka trendmässigt oavsett konjunkturläge. Baserat på tidigare erfarenheter och studier kan några konkreta slutsatser om arbetsmarknadspolitikens inriktning under konjunkturer dras.

Ett av grundargumenten för arbetsmarknadspolitik är en önskan att eliminera, eller åtminstone minska, så kallade marknadsmislyckanden med politiska insatser. Därför bör arbetsmarknadspolitik anpassas till behoven som uppstår på arbetsmarknaden i olika lägen. Eftersom arbetsmarknaden är en marknad som består av olika delmarknader, olika regioner, heterogena lediga platser och heterogena arbetstagare finns det alltid behov av olika typer av program. Arbetsmarknadspolitiska insatserna och program kan grovt delas in i utbildningsinsatser, matchningsinsatser och sysselsättningsskapande insatser. Erfarenheter visar att det alltid finns behov av alla dessa tre insatser men mixen av insatserna kan variera beroende på situationen på arbetsmarknaden och egenskaperna hos vakanser och arbetssökande.

Under lågkonjunkturer är arbetslösheten högre och efterfrågan på arbetskraft svagare. Det finns dessutom en risk att arbetslösheten blir långvarig och att en del av de arbetslösa lämnar arbetskraften. Arbetsmarknadspolitik bör därför stimulera efterfrågan genom sysselsättningskapande insatser och program som anställningsstöd. Anställningsstöd ger stora undanträngningseffekter men medför stora positiva effekter särskilt på kort sikt vilket förhindrar långtidsarbetslöshet och därmed motverkar utträde från arbetskraften och social utslagning. Det kan finnas skäl att satsa på direktskapande jobb i offentlig sektor under lågkonjunkturer trots att sysselsättningseffekterna oftast har visats vara begränsade. Motivet är att sådana insatser upprätthåller arbetsutbudet och motverkar minskning av arbetskraften. Forskningen talar för att under en lågkonjunktur, särskilt under en djup och långvarig sådan, satsa på utbildningsinsatser som arbetsmarknadsutbildning. Under en lågkonjunktur väger utbildningsinsatserns humankapitaleffekter tyngre än deras inlåsnings effekter, som är av mindre betydelse när antalet vakanser är få. Matchningsinsatser som jobbsökaraktivitet och förmedlingsinsatser som syftar till att snabbt få in arbetslösa i sysselsättning är också motiverade under lågkonjunkturer eftersom

---

³⁴ Se Mortensen (1977).

det även under lågkonjunkturer finns jobb att söka. Men avkastningen på sådana insatser är mindre eftersom insatsen sannolikt ger mindre effekt under lågkonjunkturer, när antalet jobb är få, än i högkonjunkturer.³⁵ Alltför omfattande förmedlingsinsatser kan medföra att arbetsgivarna får ta emot många ansökningar från sökande som saknar kompetens. Detta riskerar att försämra arbetsförmedlingens relationer till arbetsgivarna. Intensifierade förmedlingsinsatser i nära samarbete med arbetsgivarna ökar dock träffsäkerheten i insatsen och ger större effekt även under lågkonjunkturer.

Ett problem med arbetsmarknadspolitikerna under lågkonjunktur, enligt tidigare erfarenheter från 1990-talets lågkonjunktur, är att när programvolymerna ökar kraftigt minskar kvaliteten i programmen vilket leder till mindre positiva effekter. Den stora volymen av insatser och program under 1990-talets kris sägs sannolikt vara en av anledningarna till sämre resultat av arbetsmarknadspolitiska program.³⁶ Det är önskvärt att kunna identifiera arbetslösa för att säkerställa att de kan dra nytta av att delta i ett program. Det är en utmaning att avgöra vilka program fungerar bäst till vilka arbetslösa. Förmedlarnas möjligheter att göra en god bedömning kan förbättras genom olika metoder. Forskning på svenska data visar att arbetsgivarkontakten är av stor betydelse för programdeltagares möjlighet till för inträde på arbetsmarknaden.³⁷ Därför är det av stor vikt att Arbetsförmedlingen fortsätter att jobba med att utveckla arbetsgivarkontakter. Forskningen visar också att en blandning av olika insatser och program (som utbildning, vägledning, workshop och träning) leder till kortare arbetslöshetstider och ökade inkomster.³⁸ I praktiken är det alltså ofta kombinationer av program som ger den största effekten.

---

³⁵ Se t ex OECD (2009), Finanspolitiska rådet (2010) och Michailat (2010).

³⁶ Se SOU (2010).

³⁷ Se t ex Martinson & Lundin (2003).

³⁸ Se Graversen and van Ours (2008), Rosholm (2008) och Rosholm m fl (2010).

Referenser

- Ackum Agell S (1996), Arbetslösas sökaktivitet, SOU 1996:34, Aktiv Arbetsmarknadspolitik, Expertbilaga till Arbetsmarknadspolitiska kommitténs betänkande, Fritzes, Stockholm.
- Akerlof G & Yellen J (1985), A New Rational Model of the Business Cycle with Wage and Price Interia, *Quarterly Journal of Economics* 100 (Supplement): 823–38.
- Akerlof G & Yellen J (1986), *Efficiency Wage Models of the Labor Market*, Cambridge University Press.
- Andrén T och Gustafsson B (2004), Income Effects from Labor Market Training Programs in Sweden During the 80's and 90's, *International Journal of Manpower*, vol 25: 688–713.
- Andrén T och Gustafsson B (2005), Nya resultat om inkomsteffekter av arbetsmarknadsutbildning under 1980- och 90-talen, *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 11: 79–92.
- Ashworth K, Cebulla A, Greenberg D and Walker R (2004), Meta-evaluation: Discovering What Works Best in Welfare Provision, *Evaluation* 10 (2): 193–216.
- Becker G (1964), *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*, University of Chicago Press, Chicago.
- Ben-Porath Y (1967), The Production of human Capital and the Life Cycle of Earnings, *Journal of Political Economy*, 75: 352–356.
- Bloom H S, Hill C J & Riccio J (2001), *Modeling the Performance of Welfare-to-Work Programs: The Effects of Program Management and Services, Economic Environment, and Client Characteristics*. New York.
- Boudon R (1974), *Education, opportunity and social inequality*, Wiley, New York.
- Calmfors L (1994), Active Labour Market Policy and Unemployment – A Framework for the Analysis of Crucial Design Features, *OECD Economic Studies*, nr 22: 7–47.
- Calmfors L Nymoer R (1990), Real Wage Adjustment and Employment Policies in the Nordic Countries, *Economic Policy*, vol 5 (11): 397–448.
- Calmfors L & Forslund A (1991), Real Wage Determination and Labour Market Policies: The Swedish Experience, *The Economic Journal*, vol 101 (408): 1130–1148.
- Calmfors A & Lang (1995), Macroeconomic Effects of Active Labour Market Programmes in a Union Wage-Setting Model, *The Economic Journal*, vol 105 (430): 601-619.
- Calmfors L & Skedinger P (1995), Does Active Labour Market Policy Increase Employment? Theoretical Considerations and Some Empirical Evidence from Sweden, *Oxford Review of Economic Policy*, vol. 11 (1): 91–109.
- Calmfors L, Forslund A & Hemström M (2004), The Effects of Active Labour Market Policies in Sweden: What Is the Evidence? , i Agell J, Keen M J and Weichenreider A J (eds.), *Labor Market Institutions and Public Regulation*, Cambridge, MIT Press.
- Couch K A (1992), New evidence on the long-term effects of employment training programs, *Journal of Labor Economics*, vol. 10 (4):380–88.
- Card D, Kluve J & Weber A (2009), Active Labor Market Policy Evaluation: A Meta-Analysis, Discussion Paper No. 4002, IZA, Bonn.

Dahlberg M, A Forslund (2005), Direct displacement effects of labour market programmes: The case of Sweden, *Scandinavian Journal of Economics*, vol 107, nr 3, s 475-494.

Edin, P A & Holmlund B (1991), "Unemployment, vacancies and labour market programs: Swedish evidence", i Schioppa, F. P. (red), *Mismatch and labour mobility*, Cambridge University Press.

Edin P A & Holmlund B (1995), The Swedish Wage Structure: The Rise and Fall of Solidarity Wage Policy?, i Freeman, R. & Katz, L. (red), *Differences and Changes in Wage Structures*, The University of Chicago Press, Chicago.

Ellis P D (2010). *The Essential Guide to Effect Sizes: An Introduction to Statistical Power, Meta-Analysis and the Interpretation of Research Results*, United Kingdom: Cambridge University Press.

Finanspolitiska rådet (2010), *Svensk finanspolitik*, Finanspolitiska rådets rapport 2010, Stockholm.

Fitzenberger B & Speckesser S (2007), Employment effects of the provision of specific professional skills and techniques in Germany, *Empirical Economics* 32: 530–73.

Fitzenberger B, Osikominu A & Völter R (2007), Get training or wait? Long-run employment effects of training programs for the unemployed in West Germany, Discussion Paper no. 2121, IZA, Bonn.

Forslund A, Fredriksson P & Vikström J (2011), What Active Labor Market Policy Works in a Recession?, Working Paper 2011:2, IFAU, Institute For Labour Market Policy Evaluation.

Fredriksson P (1999) "The dynamics of regional labor markets and active labor market policy: Swedish evidence", *Oxford Economic Papers*, vol 51.

Fredriksson, P. [1997], *Education, Migration and Active Labor Market Policy*, Doktorsavhandling, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Fredriksson P & Topel R (2006), Wage Determination and Employment in Sweden Since the early 1990s – Wage Formation in a New Setting, in Freeman R, Swedenborg B & Topel R, *Reforming the Welfare State: Recovery and Beyond in Sweden*, Chicago Press, Chicago.

Freeman R B (1981), Career Patterns of College Graduates in Declining Job Markets, National Bureau of Economic Research Working Paper No. W0750.

Freeman R (1986), Demand for Education, *Handbook of Labor Economics*, Volym 1, North Holland, Amsterdam.

Graversen B & Van Ours J (2008), How to Help Unemployed Find Jobs Quickly: Experimental Evidence from a Mandatory Activation Programme, *Journal of Public Economics*, 92, 2020–2035 .

Green F, Machin S & Wilkinson D (1998), The Meaning and Determinants of Skill Shortages, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, vol.60 (2): 165–187.

Greenberg D H, Michalopoulos C & Robins P K (2003), A Meta-Analysis of Government-Sponsored Training Programs, *Industrial and Labor Relations Review*, vol 56: 31–53.

Heckman J J, LaLonde R J and Smith J A (1999), The Economics and Econometrics of Active Labour Market Programs, in Ashenfelter O and Card D (eds.), *Handbook of Labor Economics* VOL. 3A: 1865–2097, Elsevier, Amsterdam.

Hedges L V (1992), Meta-Analysis, *Journal of Educational Statistics*, vol. 17 (4): 279–96.

Higgins J P T and Green S (2005), Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions 4.2.5, in John Wiley & Sons, *The Cochrane Library*, Issue 3, Chichester, UK.

Hotz V J, Imbens G W and Klerman J A (2006), Evaluating the Differential Effects of Alternative Welfare-to-Work Training Components: A Reanalysis of the California GAIN Program, *Journal of Labor Economics*, vol. 24 (3): 521–566.

Jackman R (1994), What Can Active Labour Market Policy Do?, *Swedish Economic Policy Review*, vol 1:

Johansson K (2001), Do Labor Market Programs Affect Labor Market Participation?, *Swedish Economic Policy Review*, vol 8: 215–234.

Johansson K (2002), Labor market programs, the discouraged-worker effect, and labor-force participation, Working Paper 2002:9, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

Johansson K (2006), Do labor market flows affect labor-force participation?, Working Paper 2006:17, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

Kahn L (2007), The Long-Term Labor Market Consequences of Graduating College in a Bad Economy, *Labour Economics*, vol. 17 (2): 303–316.

Kluge J (2010), The Effectiveness of European Active Labor Market Programs, *Labour Economics*, vol. 17 (6): 904–918.

Lechner M och Wunsch C (2009), Are Training Programs More Effective When Unemployment Is High?, *Journal of Labor Economics*, vol 27: 653–692.

Mankiw Gregory (1985), Small Menu Costs and Large Business Cycles: A Macroeconomic Model of Monopoly, *Quarterly Journal of Economics* 100: 529–37.

Martin J (2000), *What Works among Labor Market Policies: Evidence from OECD Countries' Experiences*, OECD Economic Studies, vol.30.

Martin J and Grubb D (2001), What Works and for Whom: A Review of OECD Countries' Experiences with Active Labour Market Policies, *Swedish Economic Policy Review* 8: 9–56.

Martinson S & Lundin M (2003), Vikten av arbetsgivarkontakter: en studie av den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen i ljuset av 70-procentsmålet, rapport 2003:10, IFAU, Uppsala.

Michaillat P (2010), Do matching frictions explain unemployment? Not in Bad Times, CEP Discussion Paper No 1024, Economics Department, University of California, Berkeley.

Mincer J (1974), *Education, experience, and earnings*. New York: Columbia University Press.

Mortensen D (1977), Unemployment Insurance and Job Search Decisions, *Industrial and Labor Relations Review* 30 (4):505–17.

Nilsson C (1995) ”Den interregionala omflyttningen i Sverige – konsekvenser av arbetsmarknadsläge, arbetsmarknadspolitik och regionala levnadsomkostnader”, EFA-rapport 33.

Nilsson P (2008), Programeffekter 1992 till 2006, Working Paper 2008:1, Arbetsförmedlingen, Stockholm.

Nordlund M (2010), What Works Best When? The Role of Active Labour Market Policy in Different Business Cycles, under utgivning i *International Journal of Social Welfare*.

OECD (2005), *Employment Outlook*, Paris.

OECD (2009), *Employment Outlook*, Paris.

Pigou A C (1928/2008), *A Study in Public Finance*, London.

Raaum O, Torp H & Zhang T (2002), Business Cycles and the Impact of Labour Market Programmes, Working Paper No. 14/2002, Department of Economics, University of Oslo.

Rosholm M (2008), Experimental evidence on the nature of the Danish employment miracle, Working Papers, IZA Discussion Paper Series, no. 3620, Bonn.

Rosholm M, Svarer M & Vikström J (2010), The Relative Efficiency of Active Labour Market Policies: Evidence From a Social Experiment and Non-Parametric Methods, Working Paper.

Schmid G (1979): The Impact of Selective Employment Policy: The Case of a Wage-Cost Subsidy Scheme in Germany 1974–75, *Journal of Industrial Economics*, 27: 339–358.

Schultz T (1961), Investment in Human Capital, *American Economic Review*, vol. 51: 1–17.

Sianesi B (2004), An evaluation of the Swedish system of active labour market programs in the 1990th”, *The Review of Economics and Statistics*, 86(1).

Shavit Y & Blossfeld H P [1993], *Persistent Inequality, Changing Educational Attainment in Thirteen Countries*, Westview press, Boulder.

Skedinger P (1995), Employment policies and Displacement in the Youth Labour Market, *Swedish Economic Policy Review* no.2: 135–171.

Skedinger P (2010), Hur fungerar arbetsmarknadspolitikerna under olika konjunkurlägen?, Rapport till Finanspolitiska Rådet 2010/7.

Smith A (1776/1981), *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, London.

SOU (2010), *Vägen till arbete - Arbetsmarknadspolitik, utbildning och arbetsmarknadsintegration*, SOU 2010:88, Fritzes, Stockholm.

Strandh M & Nordlund M (2008), Active Labour Market Policy and Unemployment Scarring: A Ten-year Panel Study, *Journal of Social Policy*, vol 37: 357–382.

van Ours J (2004): The Locking-in Effect of Subsidized Jobs, *Journal of Comparative Economics*, nr 32: 37–52.

Wadensjö E (1987), The Youth Labour Market in Sweden – Changes in the 1980s, *Economica & Lavoro*, Venezia.

Wadensjö E (1993), Arbetsmarknadens effekter på löner och priser, *Politik mot arbetslöshet*, SOU 1993:43.

Westerlund O (1997) ”Employment opportunities, wages and interregional migration in Sweden 1970–89”, *Journal of Regional Science*, vol. 37.

Westerlund O (1998), Internal migration in Sweden: The effects of mobility grants and regional labour market conditions”, *Labour*, vol. 12

Willis R & Rosen S (1979), Education and Self-selection, *The Journal of Political Economy*, årg 87, nr 5, sid 7–36.

Winter-Ebmer R (2006), Coping with a structural crisis: Evaluating an innovative redundancy-retraining project, *International Journal of Manpower* 27 (8): 700–721.

